

ارایه چارچوب ساخت فرهنگ صلح در بین شهروندان جامعه ایران (نمونه موردی شهروندان استان البرز)

محسن عامری شهبابی

استادیار، دانشکده مدیریت و علوم اجتماعی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران شمال، تهران، ایران.

مهتاب حاتمی

دانشجوی دکتری مدیریت برنامه ریزی فرهنگی دانشگاه آزاد اسلامی قشم.

سراج الدین محبی

استادیار دانشگاه آزاد واحد بندرعباس (نویسنده مسئول). m.pouromran@gmail.com

چکیده

مقدمه و هدف پژوهش: صلح همانند آرمان‌هایی نظیر عدالت و امنیت، یکی از ارزش‌های انسانی شناخته شده در همه‌ی فرهنگ‌ها، تمدن‌ها و نظام‌های فکری است که در طول تاریخ بشر، انسان‌ها را دل مشغول نموده است. با این حال، جنبه‌های مختلف و گوناگون صلح و همچنین محیط‌های متعدد آن، هم از جنبه‌ی نظری و هم عملی، نگرش‌های متکثری را در این رابطه شکل داده و نظام بین‌المللی و نظام‌های ملی معاصر نیز همچنان در این تکتیر سیر می‌نمایند. در این میان فرهنگ صلح شهروندی شاید از پایه‌ای‌ترین موارد در جهت گسترش و نهادینه نمودن صلح در جوامع است.

روش پژوهش: لذا پژوهش حاضر به منظور تدوین مدل چارچوب ساخت فرهنگ صلح در بین شهروندان جامعه ایران در میان شهروندان استان البرز پرداخته است. این تحقیق از نظر هدف، کاربردی و از نظر روش، تلفیقی از نوع روش‌های کیفی و کمی می‌باشد. در مرحله اول از روش کیفی داده بنیاد استفاده شده است، جامعه آماری در بخش کیفی شامل اعضای هیات علمی گروه مدیریت فرهنگی و خبرگان اجرایی مدیران سازمان‌ها و نهادهای فرهنگی می‌باشند. همچنین از خبرگان علمی و دانشگاهی در زمینه فرهنگ نیز استفاده شد که برابر ۲۰ نفر بودند. ابزار تحقیق شامل برگه‌های کدگذاری محقق ساخته بود که روایی آن توسط اعضای گروه دلفی تأیید و پایایی آن با معیار پی اسکات ۰/۹۵ محاسبه شد.

یافته‌ها: یافته‌های تحقیق نشان داد که عوامل مرتبط با مدل فرهنگ صلح در قالب ۱۱ مولفه و در مقوله‌های ۵ گانه به صورت عوامل محوری (فرهنگ صلح)، عوامل تقویت کننده، عوامل بسترساز، موانع شکل‌گیری و پیامدها جای گرفتند. در مرحله دوم تحقیق، جامعه آماری را شهروندان استان البرز تشکیل می‌دهند که حدوداً ۲۵۰۰۰۰۰ نفر می‌باشند. حجم نمونه براساس فرمول کوکران ۳۸۴ نفر برآورد شد و پس از گردآوری داده‌ها، تجزیه و تحلیل آماری داده‌های پژوهش با استفاده از *Spss 22* و *Lisrel 8.54* و *Excel* صورت گرفت. معناداری ضرایب و پارامترهای بدست آمده مولفه‌های عوامل محوری (فرهنگ صلح)، عوامل تقویت کننده، عوامل بسترساز، موانع شکل‌گیری و پیامدها نشان داد که تمامی ضرایب بدست آمده، معنادار می‌باشند. با توجه داده‌های تحقیق، میانگین نمره‌های بدست آمده برای ابعاد متغیر عوامل محوری، عوامل تقویت کننده، موانع شکل دهنده، موانع شکل‌گیری و پیامدها بیشتر از حد متوسط می‌باشد و می‌توان گفت که پاسخ دهندگان معتقدند میزان تاثیر ابعاد متغیر عوامل محوری بر فرهنگ صلح بیشتر از حد متوسط است.

نتیجه‌گیری: یافته‌های حاصل از تحلیل ابعاد بیانگر آن می‌باشد که از بین مولفه‌های مدل فرهنگ صلح، موانع شکل‌گیری با میانگین (۰/۹۰) بیشترین و پیامدها با میانگین (۰/۶۷) کمترین تاثیر را در فرهنگ صلح دارند.

کلید واژه‌ها: فرهنگ، صلح، فرهنگ صلح، شهروندان استان البرز، روش داده بنیاد.

مقدمه

دهه جهانی فرهنگ صلح نامیده است تا بلکه از این طریق و با اجرای پروژه‌ها و برنامه‌های مشترک درباره موضوع فرهنگ صلح بر مبنای اصول جهان شمول، تنوع و کرامت انسانی به تقویت منسجم اصولی مانند صلح، توسعه پایدار و حقوق بشر بپردازد و در زمینه فقرزدایی و ترویج گفت و گو میان اقوام و تمدن‌ها، فرهنگ‌ها و مشارکت اقدام نماید.

همزیستی، تفاهم، گفت و گو، اتحاد و تقارب فرهنگ‌ها، هر کدام بُعدی از گوهر هزار گوشه تعامل فرهنگ‌ها را نمایش می‌دهند. هم‌افزایی فرهنگی نیز می‌تواند وجهی دیگر از تعامل سازنده میان فرهنگ‌ها را ارائه دهد. هم‌افزایی فرهنگ‌ها در فضای تنوع فرهنگی و همکاری و تعامل سازنده میان فرهنگ‌ها به همکاری ملت‌ها برای دستیابی به صلح پایدار در جهان منجر می‌شود.

در پیام یونسکو درباره فرهنگ صلح چنین آمده است: «فرهنگ صلح، شامل ارزش‌ها، طرز تلقی‌ها و رفتارهایی است که بیانگر و الهام بخش اعمال افراد در مشارکت متقابل اجتماعی مبتنی بر اصول آزادی، عدالت و دموکراسی، رعایت حقوق همه، دگرپذیری و همبستگی، نفی خشونت، تلاش برای پیشگیری از جنگ و حل مشکلات از طریق گفت و گو و مذاکره و مشارکت کامل انسان‌ها در فرآیند توسعه جوامع است.» (یونسکو، ۲۰۱۸).

بر اساس مطالعات هدایتی و همکاران (۱۳۹۵) با عنوان مبانی صلح پایدار در اندیشه ایرانی، صلح یک آرمان بشری است و همه انسانها در زندگی روزانه خود برای کار و تلاش و به عینیت رساندن توانایی‌های مادی و معنوی خود نیازمند آرامش و آسایش خاطر هستند. صلح از نعمت‌هایی است که خداوند برای رشد و توسعه جوامع انسانی به بشر ارزانی داشته است. آنچه مسلم است، صلح یک آرمان بشری است و همه انسانها در زندگی روزانه خود برای کار و تلاش و به عینیت

صلح از قدیمی‌ترین آرمان‌های بشری است و به دلیل اینکه از هر ارزش دیگری در معرض تهدید و مخاطره بوده است، همواره انسان‌ها چه از نظر تئوریک و چه به لحاظ راه‌حل‌های عملی مقطعی در تلاش چاره‌جویی برای رسیدن به آن بوده‌اند. واژه «صلح» در لغت به معنی همزیستی مسالمت‌آمیز، سازش عادلانه و از بین بردن نفرت و دشمنی میان مردم است و کلمات صلاح و صالح از همین واژه ریشه گرفته‌اند که به ترتیب به معنی مطابق با عدل و انصاف، شایسته و به دور از هرگونه فساد می‌باشند (ضیایی بیگدلی، ۱۳۸۰).

صلح فقدان خشونت ساختاری است، به معنی نیاز به حضور شرایط اجتماعی مثبت تعریف شده مانند عدالت اجتماعی، برابری و رفاه انسان است. صلح مثبت نیازمند حضور نهادهای اجتماعی برای توزیع عادلانه منابع و حل صلح‌آمیز اختلافات است (هریس، ۲۰۰۴). بنابراین صلح همانند آرمان‌هایی نظیر عدالت و امنیت، یکی از ارزش‌های انسانی شناخته شده در همه ی فرهنگ‌ها، تمدن‌ها و نظام‌های فکری است که در طول تاریخ بشر، انسان‌ها را دل مشغول نموده است. با این حال، جنبه‌های مختلف و گوناگون صلح و همچنین محیط‌های متعدد آن، هم از جنبه‌ی نظری و هم عملی، نگرش‌های متکثری را در این رابطه شکل داده و نظام بین‌المللی و نظام‌های ملی معاصر نیز همچنان در این تکثر سیر می‌نمایند (ساعده «ج»، ۱۳۸۹).

از دهه‌ی هفتاد میلادی به طور مشخص در اسناد یونسکو این نگرش مطرح شد که صلح فقط به معنای نبودن جنگ نیست. به این ترتیب معنی صلح از محدوده‌ی عدم جنگ بیرون آمد و این نگرش توسعه پیدا کرد، که اگر در سرزمینی فقر، تبعیض و بی‌عدالتی باشد، آن سرزمین در صلح نیست، حتی اگر به ظاهر جنگی در آن رخ ندهد. سازمان آموزشی، علمی و فرهنگی سازمان ملل (یونسکو) دهه ۲۰۰۱ تا ۲۰۱۰ میلادی را

رساندن توانایی‌های مادی و معنوی خود نیازمند آرامش و آسایش خاطر هستند.

مریم یارمحمدی (۱۳۹۸) در پژوهش خود با عنوان روش‌های ایجاد صلح فرهنگی در نهج‌البلاغه به روش توصیفی - تحلیلی به بررسی مهم‌ترین مبانی ایجاد صلح فرهنگی در نهج‌البلاغه پرداخته که می‌تواند الگوی مناسبی برای فعالان این حوزه باشد. نتیجه حاصل شده این پژوهش این است که مهم‌ترین مبانی صلح فرهنگی شامل اصل عقلانیت اصل مشارکت همیاری و اصل کرامت انسانی از نهج‌البلاغه قابل احصاء و ارائه می‌باشد.

آن چنان که از تحقیق شعبانی و همکاران (۱۳۹۵) نتیجه شده است، در دنیای امروز آموزش برای صلح در کنار رشد و توسعه پایدار، برابری، و حقوق بشر نقشی مهم ایفا می‌کند بدین معنا که انسان‌ها بایستی بیاموزند به عنوان اعضای یک اجتماع صلح‌طلب بر مشارکت و همکاری و حل تعارضات از طریق گفتگو، مذاکره، و عدم بکارگیری خشونت تاکید ورزند. بنابراین نیاز است که چپستی و چگونگی آموزش صلح مورد توجه جدی قرار گیرد.

ایران نیز یکی از کشورهایی بود که خیلی سریع به این جنبش جهانی پیوست و از آن سال تاکنون برخی از بخش‌های دولتی، بسیاری از سازمان‌های غیردولتی و افراد در سطوح مختلف اجتماع، اقدامات ارزشمندی در ترویج برنامه‌های فرهنگ صلح انجام داده‌اند.

استان البرز با توجه به ویژگی‌های گوناگون (جوانی جمعیت، زیست اقوام مختلف، مهاجرپذیری و...) به عنوان جامعه‌ی مورد مطالعه برای توسعه فرهنگ صلح از بسیاری از جهات قابلیت اجرای طرح‌ها، پژوهش‌ها و پروژه‌های زیربنایی در راستای فرهنگ صلح را دارا می‌باشد، بر این اساس پژوهش حاضر با در نظر گرفتن نوآوری تحقیق در پی آن است تا راهکار و مدلی جهت ارتقای فرهنگ صلح در میان شهروندان (مطالعه موردی،

استان البرز) را ارائه نماید.

فرهنگ صلح

فرهنگ (مادی و معنوی)، رکن اساسی صلح پایدار و به عنوان جلوه‌ای از خلاقیت و گوناگونی، نقش قدرتمند در صلح و ثبات اجتماعی ایفا می‌نماید. فرهنگ به عنوان منبع دانش، هویت، معناها و ارزش‌ها تنیده شده در تمامی جنبه‌ها، راه زندگی بشری و تعامل در مقیاس محلی و ملی و جهانی را تعیین می‌کند. فرهنگ به مثابه یک مجموعه‌ی ویژه‌ی معنوی و مادی، اشکال خردمندانه و احساسی یک جامعه یا یک گروه اجتماعی را تبیین می‌کند و به عنوان یک شبکه‌ی پیچیده‌ی معناها، ارتباطات، باورها و ارزش‌ها؛ چارچوب‌های متفاوت مردم دنیا را به هم مرتبط کرده و بستری برای رسیدن به صلح و وفاق تلقی می‌شود. فرهنگ یک سرچشمه‌ی امید، توانایی و حس عمیق تعلق خاطر است. بر این روال صلح به معنای آرامی بین ملت‌ها و در درون جوامع، مبتنی بر تفوق عدالت بر زور و وفاق بر کشمکش، برآمده از فرهنگ و ارزش‌های بشری است. در پیام یونسکو درباره فرهنگ صلح چنین آمده است: «فرهنگ صلح، شامل ارزش‌ها، طرز تلقی‌ها و رفتارهایی است که بیانگر و الهام بخش اعمال افراد در مشارکت متقابل اجتماعی مبتنی بر اصول آزادی، عدالت و دموکراسی، رعایت حقوق همه، دگرپذیری و همبستگی، نفی خشونت، تلاش برای پیشگیری از جنگ و حل مشکلات از طریق گفت و گو و مذاکره و مشارکت کامل انسان‌ها در فرآیند توسعه جوامع است.» طرد فراگیر خشونت و جایگزین کردن فرهنگ صلح، مستلزم تعهد کل اجتماع است، چنین امری نه فقط بر وظیفه مدیران دولتی، بلکه وظیفه کل نظام کشور و کلیه ذینفعان و هم پیمانان اعم از زن و مرد و نهادها، تشکل‌ها و کانون‌های مختلف است. در دیباچه اساسنامه یونسکو برای برقراری فرهنگ صلح، براساس آموزش مسئولیت شهروندی و مشارکت کامل فرآیندهای دموکراتیک آمده است که:

فرهنگ از آنجا ناشی می‌شود که بعضی از قسمت‌های یک فرهنگ تمایل پیدا می‌کند که به دنبال قسمت‌های دیگر حرکت کند.» (جعفری، ۳۷۹).

رسانه‌ها می‌توانند هم به شیوه‌های سلبی و هم ایجابی در کاهش بحران‌ها، تنش‌ها و تضادها و فراهم آوردن بستر صلح پایدار نقش ایفا کنند. در بعد سلبی می‌باید نوعی پادگفتمان در مقابل گفتمان‌های جنگ‌طلب و خشونت‌پیشه سامان داده شود و افکار عمومی جهان برای پرهیز، اجتناب و ممانعت از جنگ، خشونت و تحریکات بسیج شود. در بعد ایجابی، رسانه‌ها خود می‌باید گفتمان‌ساز باشند؛ گفتمانی مبتنی بر امنیت، صلح و هم‌زیستی مسالمت‌آمیز. در یک کلام، جامعه‌ی جهانی، امروز بیش از همیشه، نیازمند برپا ساختن یک جنگ تمام عیار رسانه‌ای علیه جنگ و بحران هستند (جلالی، ۱۳۸۹). ایجاد نظم نوین در بعد رسانه‌ای در ارتباطات بین‌المللی می‌تواند به تضمین صلح و امنیت جهانی کمک کند؛ همان‌گونه که در وجه مقابل، گسترش بی‌نظمی، هرج‌ومرج و سامان‌گریزی در عصر و دنیای ارتباطات می‌تواند تهدیدی جدی برای صلح و امنیت جهانی به شمار آید. این یک واقعیت است که به دلیل گسترش فناوری اطلاعاتی و توسعه‌ی انقلاب ارتباطی، نه تنها بازیگران عمده می‌توانند سریع‌تر و به شکل گسترده‌تر پیام‌های خود را به مخاطبان خویش برسانند، بلکه برای بازیگران کم و بیش کوچک‌تر نیز این امکان فراهم آمده است تا بتوانند صدای خود را بهتر به گوش جهانیان برسانند. بدین ترتیب، باید اصول و قواعد حقوقی دقیق و منسجمی در زمینه‌ی ارتباطات رسانه‌ای بین‌المللی و تولید و توزیع اطلاعات و اخبار در سطح جهانی پی‌ریزی شود تا اولاً این ارتباطات به «گفت‌وگوی کران» تبدیل نشود و ثانیاً از بروز منازعات و کشمکش‌های ناشی از این انقلاب اطلاعاتی کاسته شود.

از آنجایی که صلح اجتماعی، «سلامت اجتماعی» را

«برای این که صلح پایدار، صادقانه و مورد قبول همه برقرار شود کشورهای امضاءکنندگان این اساسنامه مصمم‌اند که دستیابی کامل و برابر بر آموزش، پی‌جویی آزاد حقیقت عینی، تبادل آزاد اندیشه‌ها و دانسته‌ها را برای همگان تضمین کنند و روابط بین مردم خود را توسعه بخشند و افزایش دهند تا با درک متقابل و بهتر به شناختی دقیق‌تر و حقیقی‌تر از آداب و رسوم یکدیگر برسند.» (خاتمی، ۱۳۸۱).

مفهوم فرهنگ صلح در میانه‌ی قرن بیستم و در پایان جنگ سرد پدید آمد و اولین بار به عنوان یکی از اهداف سازمان ملل نوپدید برای جلوگیری از پیامدهای جنگ پدیدار شد. در بیانیه‌ی یاموسوکرو^۱ (ساحل عاج) در ۱۹۸۹ مفهوم فرهنگ صلح^۲ مطرح شد و پس از آن یونسکو (۱۹۹۲) به عنوان سازمان مسئول، با عنوان «رهنمود برای صلح» در شورای امنیت سازمان ملل، مفهوم فرهنگ صلح را مورد توجه جهانی قرار داد.

افکار، اعمال و باورهای ما، به طور عمده تحت تأثیر عوامل و نیروهای فرهنگی - اجتماعی و گروهی تعیین می‌شود و فرآیند تصمیم‌گیری فرهنگ صلح نیز از این عوامل تأثیر می‌پذیرد. فرهنگ در طول زمان تغییر می‌کند و الگوهای جدید جانشین الگوهای کهنه می‌شود. بنابراین مدیران فرهنگ صلح باید به این گونه تغییرات حساس و آگاه باشند و از طریق برنامه‌ریزی‌های دقیق و استراتژی‌های مناسب خود را با شرایط جدید وفق دهند. پروفیسور پل ج بهانان استاد انسان‌شناسی دانشگاه کالیفرنیا آمریکا می‌گوید: «هر فرهنگی مداوم در تغییرات است و ممکن است دگرگونی سریع یا کند باشد. نظر به این که فرهنگ از عوامل مختلفی تشکیل می‌شود، لذا تغییر در یک قسمت بر قسمت‌های دیگر نیز تأثیر می‌گذارد. بعضی از دانشمندان علوم اجتماعی معتقدند که بسیاری از معضلات اجتماعی به این علت به وجود می‌آید که بعضی از قسمت‌های یک فرهنگ کندتر از سایر قسمت‌ها تغییر می‌کند. عقب افتادگی

ره‌آورد دارد و اگر سیاست‌گذاران رسانه‌ها با نوع مدیریت خود صلح اجتماعی را هدف قرار دهند، در واقع نبض سلامت اجتماعی را به کنترل درآورده‌اند و در بستر سلامت اجتماعی است که وحدت ملی قوام می‌یابد و در سایه‌ی وحدت ملی، عشق و مهرورزی، فضایی برای ظهور و بروز پیدا می‌کند. این چنین است که در دنیای جدید، رسانه‌ها چنین جایگاه استراتژیکی یافته‌اند تا آن حد که صاحب‌نظران از آن به «کانون قدرت» یاد می‌کنند. غربی‌ها با در اختیار گرفتن همین «کانون‌های قدرت» است که داعیه‌ی حکمرانی بر جهان را دارند؛ غافل از این‌که امروزه نوک همین پیکان، جامعه‌ی خود آنها را هدف گرفته است. از این‌رو، سیاست‌گذاران رسانه‌ای باید به رسالت سنگین خودآگاه باشند که سلامت اجتماع، صلح اجتماعی و همبستگی ملی تا حد بسیار زیادی در گرو نوع مدیریت رسانه‌ای آنها است. یکی از عوامل تقویت‌کننده‌ی صلح اجتماعی، گرایش و آگاهی جمعی به هویت ملی است، به این اعتبار یکی از وظایف رسانه‌ها برای نیل به صلح و همبستگی ملی و ایجاد عشق و مهرورزی در جامعه، آگاه کردن مردم به هویت ملی و تمدن اصیل آنها است (بریسک، ۱۳۹۰).

جهانی شدن و تربیت شهروند جهانی

قدر مسلم این است که در شرایط فعلی، دیگر نمی‌توان نسبت به اوضاع جهانی بی تفاوت بود و خواسته یا ناخواسته شرایط جهانی بر تمامی بخش‌های یک کشور تاثیر می‌گذارد (رضوی، ۱۳۹۰). بقا در دهکده جهانی به بسیاری از مسائل کلیدی مانند عدالت اقتصادی، حقوق بشر، جنبش‌های اجتماعی و سیاسی، و تعادل زیست محیطی و ... وابسته است. تبدیل شدن به یک شهروند جهانی به عنوان مهم‌ترین مساله پیش روی جهان معاصر مستلزم یک بررسی عقلانی و اخلاقی جدی می‌باشد (ستوده، ۱۳۸۸).

تربیت شهروند جهانی و چندفرهنگی، جزء اساسی

آموزش در قرن بیست و یکم است. مهارت‌هایی که دانش‌آموزان باید در این قرن به آن مجهز شوند عبارتند از: ارتباط چند فرهنگی، زبانی (از جمله زبان انگلیسی، فناوری اطلاعات و ارتباطات، شناخت دیدگاه‌های چند فرهنگی و جهانی، مسائل نو ظهور، و نگرش‌های جامع و محترمانه) (سیدباقری، ۱۳۹۲). تربیت شهروند جهانی تا حدود زیادی به پروژه رشته‌ای و یا میان رشته‌ای نزدیک شده است. امکاناتی که این رویکرد فرا رشته‌ای ممکن است ایجاد کند دارای اهمیت می‌باشد. از این‌رو درک ارزش‌ها، اخلاق و زیربنای دیدگاه‌های فلسفی چنین تلاش‌های آموزشی اهمیت دارد (شریفی، ۱۳۸۹). آموزش جهانی دیدگاهی با چشم‌انداز جهانی شدن به منظور حرکت دانش‌آموزان در طول پیوستاری از "جهل" به "درک عمیق"، از "ترس" به "بازبودن" در انطباق با تجارب جدید، از "ساده لوحی" به "آگاهی فرهنگی" و از "نژادپرستی" به "جهانی‌گرایی" ترویج می‌دهد (شریفیان، ۱۴۰۰). انسان فرهیخته فردا ناگزیر خواهد بود که خود را برای زندگی در دنیایی "جهان شمول" و فراگیر مهیا سازد. انسان فرهیخته آینده می‌بایست از نظر دیدگاه افق دید و گستره اطلاعاتی به "شهروند جهانی" بدل گردد. با این وجود او باید به هویت بومی و قومی خود بازگردد و به نوبه خود در هرچه غنی‌تر ساختن و توسعه فرهنگ بومی و محلی بکوشد (کدخدایی، ۱۳۸۹).

تربیت شهروند جهانی به کودکان و جوانان فرصت توسعه تفکر انتقادی درباره مسائل پیچیده جهانی را در فضای سالم کلاس اعطا می‌کند (کوشا، ۱۳۸۷). جهانی شدن، شهروندی را به شیوه‌های گوناگون تحت تاثیر قرار داده و مسائل جدیدی را پیش روی شهروندی قرار داده است. رشد فرایند حرکت و جابه جایی مردم در سطح بین‌المللی مبنای تعلق به دولت-ملت را زیر سوال برده است. چنانکه اکنون میلیون‌ها نفر دارای تابعیت مضاعف یا شهروندی چندگانه هستند (فرمهینی فراهانی،

(۷۱).

برچید و سازواره و نظام اجتماعی تهی از انواع تخصص‌ها و نزاع‌های ویران‌گر را بنا نهاد و روابط مبتنی بر تعاون و همکاری را جایگزین خصومت و دشمنی قرار داد (ر.ک: ساعد، ۱۳۸۹).

روش تحقیق

این تحقیق از نظر هدف، کاربردی و از نظر روش، تلفیقی از نوع روش‌های کیفی و کمی می‌باشد که درک مناسب‌تر و جامع‌تری از موضوع تحقیق را به دست می‌دهد. تحقیق حاضر از نظر نوع تحقیق، بنیادی توسعه‌ای است که توامان هدف توسعه دانش و حل مسئله در موقعیت ماکنی و زمانی خاص را مدنظر قرار می‌دهد. جامعه‌ی آماری در بخش کیفی، شامل اعضای هیات علمی گروه مدیریت فرهنگی و خبرگان اجرایی مدیران سازمان‌ها و نهادهای فرهنگی می‌باشند. نمونه‌گیری در این پژوهش، به صورت هدفمند بود، زیرا مصاحبه‌ها درصدد جمع‌آوری اطلاعات از یکسری افراد مطلع و خاص در خبرگزاری‌ها است. انتخاب نمونه‌ها تا جایی تداوم یافته است که کفایت و اشباع داده‌ها صورت گرفته باشد و محقق دریابد نمونه‌های بعدی اطلاعات متمایزی در اختیار وی نخواهند گذارد. نهایتاً، محقق با تعداد ۲۰ مصاحبه، به اشباع نظری رسیده است.

در پژوهش حاضر، از پایایی بازآزمون و روش توافق درون موضوعی (پایایی بین دو کدگذار) برای محاسبه پایایی مصاحبه‌ها، استفاده شد. برای محاسبه پایایی بازآزمون، از بین مصاحبه‌های انجام گرفته، تعداد ۳ مصاحبه انتخاب شده و هر کدام از آنها دو بار در یک فاصله زمانی ۱۵ روزه توسط پژوهشگر کدگذاری شده‌اند. نتایج حاصل از این کدگذاری‌ها در جدول شماره ۳-۲ آمده است:

جدول ۱- محاسبه پایایی بازآزمون

ردیف	کد مصاحبه	تعداد کل کدها	تعداد توافقات	پایایی بازآزمون (درصد)
------	-----------	---------------	---------------	------------------------

راهبردهای انسان‌شناختی صلح و هم‌زیستی جهانی

یکی از نخستین راهبردهایی که نقش بنیادین و کلیدی در پژوهش نظری و تدارک زیرساخت‌های معرفتی در تعیین استراتژی خشونت‌پیرایی از روابط و تعامل درون انسانی، داشته و دارد، ره‌یافت به مبانی انسان‌شناختی «جنگ و ستیز» و «همکاری و صلح» است. چه آسیب‌شناختی جنگ و خشونت بسان هر پدیده اجتماعی دیگر بر مبانی معرفت‌شناسی، انسان‌شناختی و جامعه‌شناختی استوار است که بدون در نظر داشتن آن مبانی و خاستگاه‌ها نمی‌توان به تدابیر عینی، آسیب‌زدایی و خشونت‌پیرایی دست یافت.

مکاتب و دیدگاه‌های انسان‌شناختی در تبیین چیستی و تصویر سیمای سرشستی و نهایی انسان، هم داستان نیستند. براساس همان تفاوت‌های انسان‌شناختی، نسبت به پالایش جامعه‌ی بشری از خشونت و تعارض، پاسخ‌های متفاوت ارائه شده است. بر پایه‌ی برخی از باورها و نگرش‌های انسان‌شناسانه، نباید و نمی‌توان به آینده و جامعه‌ی پالوده از خشونت دل بست، و براساس برخی دیگر از دیدگاه‌ها، تنها ره‌آوردی که برای تلاش‌های صلح‌خواهانه و آشتی‌جویانه ممکن و میسر می‌نماید، فروکاهیدن خشونت و ستیزه‌گری در روابط انسانی است و نه برچیدن و خشکاندن ریشه‌ها و بسترهای آن که بسی دشوار و یا ناممکن است.

در نگره‌ی سوم، خشونت و ناامنی، جنگ و نزاع، برآیند عوامل برون‌سرشستی و نهادی انسان و زاییده‌ی تربیت، هنجارها، تئوری‌ها، ایدئولوژی‌های خشونت‌پرور و اصطکاک منافع افراد و گروه‌های بشری است که می‌توان آن را از بستر حیات جوامع انسانی

۸۹٪	۸	۱۸	M۱	۱
۷۷٪	۱۳	۳۰	M۲	۲
۷۴٪	۱۳	۳۵	M۳	۳
۸۲٪	۳۴	۸۳	کل	

بودن هر شاخص مشخص می‌نمود. پرسشنامه محقق ساخته جهت نهایی شدن مدل فرهنگ صلح در سه مرحله با استفاده از تکنیک دلفی اجرا گشت. در ابتدا صاحب‌نظران مورد نظر (۱۵ نفر از خبرگان، کارشناسان و مدیران فرهنگی) شناسایی و هماهنگی‌های لازم برای اجرای پژوهش و ارسال پرسشنامه صوت گرفت. سپس پرسشنامه‌های تحقیق توسط خود محقق به صورت حضوری و تعدادی از طریق ایمیل در بین افراد مورد نظر توزیع گردید.

گام بعدی در این پژوهش استفاده از نظرات صاحب‌نظران و اساتید مربوطه است تا مولفه‌های دیگری که در مرحله قبل اشاره نشده‌اند، کشف و در مدل مفهومی اولیه گنجانده شوند. پس از تجزیه و تحلیل نتایج دور اول دلفی، تعدادی از گویه‌ها به دلیل اهمیت کم بنا بر نظر صاحب‌نظران حذف گردیدند و تعدادی از گویه‌ها بدلیل نزدیکی بودن مفاهیم با هم ادغام شدند و پرسشنامه دور دوم با گویه‌های به جا مانده از دور قبل که امتیاز لازم را اخذ کرده بودند، تهیه و نتایج دور اول نیز به اطلاع خبرگان پانل رسید.

در دور دوم بر مبنای این نظرات، میزان اهمیت هر یک از عوامل مجدداً توسط اعضاء مشخص گردید و مجدداً گویه‌هایی به دلیل تکراری بودن از پرسشنامه حذف شدند. همچنین از خبرگان مورد نظر خواسته شد تا در صورت امکان مولفه‌های دیگری را نام ببرند که در پرسشنامه مورد توجه قرار نگرفته، ولی از نظر آنان از مولفه‌های مهم مدل فرهنگ صلح محسوب می‌شدند.

در مرحله آخر با استفاده از روایی سازه و تحلیل عاملی اکتشافی تعدادی از گویه‌ها به دلیل نمره پایین‌تر از حد

همان طور که در ستون ۳ مشاهده می‌شود تعداد کل گدها در دو فاصله زمانی ۱۵ روزه برابر ۸۳، تعداد کل توافقات بین گدها در این دو زمان برابر ۳۴ است. پایایی بازآزمون مصاحبه‌های انجام گرفته در این تحقیق با استفاده از فرمول ذکر شده، برابر ۸۲ درصد است. با توجه به اینکه این میزان پایایی بیشتر از ۶۰ درصد است (Kvale, 1996)، قابلیت اعتماد کدگذاری‌ها تأیید شد. در بخش کیفی تحقیق، تجزیه و تحلیل داده‌های کیفی حاصل از مصاحبه، از تکنیک تحلیل مضمون، جهت تحلیل و گزارش الگوهای موجود در داده‌ها، استفاده شد. در مرحله دوم تحقیق (کمی)، پس از توزیع پرسشنامه‌ها میان ۳۸۴ نفر از بین شهروندان شهرستان کرج (استان البرز) و گردآوری داده‌ها انجام شد. جامعه آماری در این بخش از تحقیق شامل شهروندان ساکن در استان البرز و به عنوان نمونه آماری ساکنین شهرستان کرج می‌باشند. روش نمونه‌گیری در این بخش، روش نمونه‌گیری طبقه‌ای به دلیل همگن‌تر بودن مشخصه‌ها، بوده است. بدین ترتیب براساس اطلاعات بدست آمده از مرحله قبل، وضعیت موجود فرهنگ صلح در ایران با تمرکز بر روی شهروندان ساکن در استان البرز مورد ارزیابی قرار گرفت.

ابتدا پرسشنامه محقق ساخته حاصل مطالعات نظری و مرور ادبیات مدل فرهنگ صلح در پنج بعد عوامل محوری (فرهنگ صلح)، عوامل تقویت کننده، عوامل بسترساز، موانع شکل‌گیری و پیامدها طراحی شد و نظر اعضای پانل‌ها درباره میزان مناسب بودن و اهمیت شاخص‌ها و عوامل اولیه اخذ گردید. در این بین پاسخگو باید نظر خود را درباره میزان مربوط و مناسب

در ایران موجود نیست، مبادرت به استفاده از روش داده بنیاد شده است. در نهایت پس از اخذ نظرات صاحبان نظران، تجدید نظرهایی به عمل آمد و چارچوب نهایی مؤلفه‌ها تدوین شد، برای افزایش اعتبار، فیش برداری مناسب و با دقت انجام گرفت و تهیه چک لیست و ارائه تعاریف عملیاتی مفاهیم هم به صورت دقیق انجام شد و صحت کار مورد تایید قرار گرفت. در جدول (۲) میزان شاخص نسبت روایی محتوا و پایایی ابزار سنجش محاسبه شده است. نتایج جدول بیان می‌دارد که سوالات از روایی محتوا و پایایی لازم برای تحلیل برخوردار می‌باشند.

تعیین شده (۰.۰۵) حذف گردیدند. در این تحقیق برای بررسی روایی (مؤلفه‌های مدل فرهنگ صلح) با در نظر گرفتن هدف تحقیق و مشورت با استادان راهنما و مشاور و با استفاده از مبانی نظری و مطالعه متون در دسترس، ابتدا مقوله‌ها تعریف شدند و سپس مقوله‌ها را کدگذاری کرده، در اختیار صاحب نظران حوزه فرهنگ صلح در کشور (افراد خارج از محدوده پژوهش) به تعداد ۸ نفر قرار داده شد. لازم به ذکر است از آن جا که نظریه‌های موجود در ارتباط با موضوع تحقیق براساس داده‌های جوامع دیگر است و مشخصاً نظریه‌ای در ارتباط با فرهنگ صلح شهروندی

جدول ۲- میزان شاخص نسبت روایی محتوا و پایایی

RELIABILITY	CVI	CVR	به نظر شما در حال حاضر شاخص‌های زیر چه وضعیتی دارند و تا چه میزان می‌توانند در مدل فرهنگ صلح موثر باشند؟	مؤلفه
۰/۸۳	۰/۸۷	۰/۷۷	شناخت و آگاهی	عوامل محوری (فرهنگ صلح)
	۰/۹۴	۰/۹۴	مهرورزی	
	۰/۸۶	۰/۹	خردگرایی	
۰/۸۰	۰/۷۵	۰/۹۹	تکنولوژی‌های نوین رسانه ای	عوامل تقویت کننده
	۰/۹۹	۰/۹۵	مسئولیت‌های اجتماعی	
۰/۸۳	۰/۸۷	۰/۷۷	ساختارهای فرهنگی	عوامل شکل دهنده
	۰/۹۴	۰/۹۴	آموزش	
۰/۸۰	۰/۷۵	۰/۹۹	صفات ناپسند	موانع شکل‌گیری
	۰/۹۹	۰/۹۵	سیاسی گرایی	
۰/۸۳	۰/۸۷	۰/۷۷	شهروند جهانی	پیامدها
	۰/۹۴	۰/۹۴	امنیت پایدار	

برای تحلیل داده‌ها از نرم‌افزار SPSS/22 و ۸.۵۴ یافته‌ها

Lisrel با سطح اطمینان ۹۵ درصد استفاده شد. با توجه به نتایج به دست آمده، از مجموع ۲۰ نفر شرکت‌کننده در بخش کیفی تحقیق حاضر ۱۳ نفر یعنی

در ماه درآمد دارند. در بخش کیفی ابتدا داده‌های حاصل از مصاحبه، تایپ و پیاده‌سازی شد. پس از پیاده‌سازی به هریک از مصاحبه‌ها یک کد مصاحبه داده شد. مصاحبه‌ها مکرر خوانده شد و مطالب مرتبط و مورد علاقه محقق که در حقیقت پاسخ به سؤال اصلی پژوهش است مشخص گردید. داده‌های مورد علاقه پژوهش‌گر، که در مرحله قبلی مشخص شده بود برچسب زده شد. در واقع، برچسب زنی، برای کاهش حجم داده‌ها و ساده‌سازی آنها به کار می‌رود.

در مرحله بعد کدهای اولیه گردآوری شده از مصاحبه‌ها به علت تعداد فراوانی آنها و قرابت معنایی به کدهای ثانویه و نهایی تبدیل می‌شوند. در ادامه روند تحقیق، هر یک از کدهای نهایی به یک کد مفهومی تبدیل می‌شود و مفاهیم در طبقه‌های فرعی ساماندهی می‌شود.

۶۵ درصد مرد و ۷ نفر یعنی ۳۵ درصد زن می‌باشد. ۲ نفر یعنی ۱۰ درصد ۱۸ تا ۲۴ سال، ۸ نفر یعنی ۴۰ درصد ۲۵ تا ۳۵ سال، ۷ نفر یعنی ۳ درصد ۳۶ تا ۴۵ سال و ۳ نفر یعنی ۱۵ درصد بین ۶۰-۶۶ سال سن داشته‌اند. با توجه به نتایج به دست آمده، (۶۶/۶٪) شرکت کنندگان در پژوهش زن هستند و (۵۲/۶٪) شرکت کنندگان در پژوهش مرد هستند. (۲۲/۱٪) شرکت کنندگان در پژوهش در رده سنی زیر ۳۰ سال قرار دارند، (۲۷/۱٪) بین ۳۰ تا ۴۰ سال، (۲۵/۸٪) شرکت کنندگان در پژوهش بین ۴۰ تا ۵۰ سال و (۲۴/۷٪) شرکت کنندگان در پژوهش بیشتر از ۵۰ سال سن دارند. (۱۲/۸٪) شرکت کنندگان در پژوهش دارای مدرک دیپلم هستند، (۳۱/۸٪) فوق دیپلم، (۲۵/۸٪) لیسانس، (۲۱/۱٪) فوق لیسانس و (۸/۱٪) دارای مدرک دکترا هستند. میزان درآمد ماهیانه شرکت کنندگان در پژوهش کمتر از ۵ میلیون تومان در ماه است، (۳۵/۲٪) بین ۵ تا ۱۰ میلیون، (۲۸/۴٪) ۱۰ تا ۲۰ میلیون و (۱۱/۲٪) بیشتر از ۲۰ میلیون

جدول ۳- کدگذاری ثانویه

مقوله‌ها	مفاهیم	کدگذاری ثانویه
مسولیت اجتماعی	ارتباطات مردمی	برقراری ارتباط و تعاملات در بین جامعه
	مسولیت‌پذیری	داشتن مسئولیت برای ایجاد صلح جهانی
	گفت و گوی تعاملی	محور مذاکره و ایجاد گفت و گو
	مشارکت مردمی	نقش مشارکت افراد در برقراری صلح
	عدالت اجتماعی	عدالت لازمه نشر صلح در جامعه
خدمات رسانه‌ای	رسانه‌های جمعی	نقش رسانه‌های جمعی در ایجاد فرهنگ صلح
	فضای مجازی	تاثیر فضای مجازی بر ایجاد فرهنگ صلح
	تولید برنامه‌های رسانه	تولید برنامه‌های ترکیبی با محور برقراری صلح
ساختار فرهنگ	تشکل‌های فرهنگی	تاکید بر ایجاد تشکل‌های فرهنگی
	هویت فرهنگی	شناخت هویت‌های فرهنگی لازمه صلح جهانی
	الگوی صلح	ایجاد و ترویج الگوهای فرهنگی صلح
	بسترسازی فرهنگ محلی	بسترسازی فرهنگ‌های محلی
آگاهی و شناخت	آگاهی افزایی	افزایش آگاهی‌های عمومی جامعه
	شناخت	لزوم گسترش درک و شناخت چارچوب‌ها
	باورپذیری	تاکید بر باورپذیرکردن مردم نسبت به صلح

	افزایش فهم جامعه	تاکید بر فهم آثار ترویج فرهنگ صلح در جامعه
نوع دوستی	روابط دوستانه	اهمیت ابراز محبت و دوستی در بین افراد جامعه
	فرهنگ دوستی	تاکید بر لزوم ترویج فرهنگ دوستی
	پرهیز از خشونت	پرهیز از ابراز خشونت و نفرت در روابط
	دوست یابی	تاکید بر گسترش فرهنگ دوست یابی
جهانی شدن	تمدن سازی	تبدیل شدن جامعه به تمدن نوین
	شهروندی جهانی	حرکت جامعه به سمت شهروندان جهانی
امنیت پایدار	آرامش نهایی	تداوم صلح و آرامش و دوستی
	امنیت پایدار	برقراری امنیت و صلح
مناسبات سیاسی	مداخلات دولتی	نقش مداخلات نادرست دولتی
	ذهنیت کارگزاران سیاسی	ذهنیت و اندیشه زعمای سیاسی
	تصمیمات نادرست قومیتی	تصمیمات نادرست تشکلهای قومیتی
آموزش	تعلیم و تربیت دانش آموزان	تربیت دانش آموزان در مدرسه
	دروس صلح طلبی	قراردادن سرفصل صلح و دوستی در کتابها
	آموزش خانواده	آموزش فرهنگ صلح در بین خانوادهها
	یادگیری شهروندی	اهمیت یادگیری صلح طلبی در بین شهروندان
صفات ناپسند فردی	خودبینی	حس خودبینی در بین شهروندان
	تکبر و غرور	نداشتن گذشت و بخشش در بین افراد جامعه
	برتری جویی	حس رقابت های ناسالم در بین افراد
اندیشه و تدبیر	چارچوب های ذهنی	نقش اندیشه و چارچوب های ذهنی شهروندان
	تفکر و تدبیر در امور	اهمیت تفکر و اندیشیدن پیرامون صلح
	بلوغ فکری	داشتن بلوغ فکری برای ایجاد فرهنگ صلح
	تکامل شخصیتی	شکل گیری و تکامل شخصیت های افراد جامعه

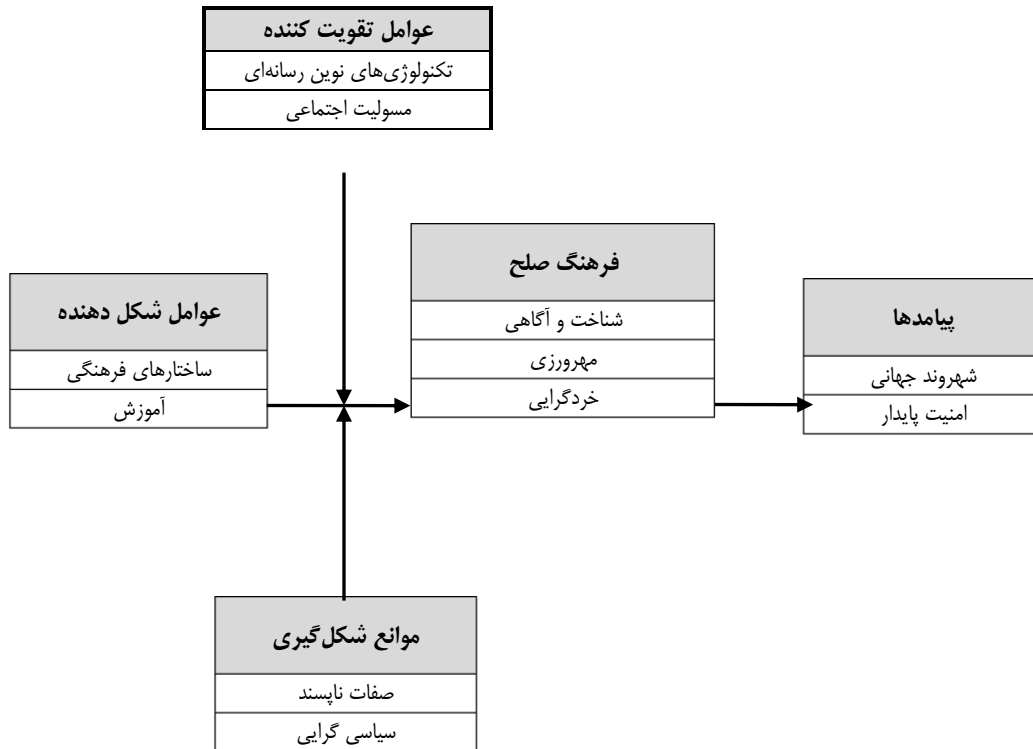
پس از تعیین ۱۴ طبقه فرعی (مقوله ها) از مفاهیم بدست آمده، مرحله ساخت طبقات اصلی می باشد (جدول ۴).

جدول ۴- کدهای نهایی، مضامین فرعی و مضامین اصلی

طبقات اصلی	مقوله ها (طبقات فرعی)	مفاهیم
عوامل محوری (فرهنگ صلح)	آگاهی و شناخت	آگاهی افزایی
		شناخت
		باورپذیری
		افزایش فهم جامعه
	نوع دوستی	روابط دوستانه
		فرهنگ دوستی
		پرهیز از خشونت
		دوست یابی

	اندیشه و تدبیر	چارچوب‌های ذهنی
		تفکر و تدبیر در امور
		بلوغ فکری
		تکامل شخصیتی
عوامل تقویت کننده	خدمات رسانه‌ای	رسانه‌های جمعی
		فضای مجازی
		تولید برنامه‌های رسانه
		استفاده از تکنولوژی‌های نوین
	مسئولیت‌های اجتماعی	ارتباطات مردمی
		عدالت اجتماعی
		مسئولیت پذیری
		گفت و گوی تعاملی
		مشارکت مردمی
		تشکل‌های فرهنگی
عوامل شکل دهنده	ساختارهای فرهنگی	هویت فرهنگی
		الگوی صلح
		بسترسازی فرهنگ محلی
	آموزش	تعلیم و تربیت دانش‌آموزان
		دروس صلح طلبی
		آموزش خانواده
		یادگیری شهروندی
موانع شکل گیری	صفات رذیله فردی	خودبینی
		تکبر و غرور
		برتری جویی
	سیاست‌های نامناسب	مداخلات دولتی
		ذهنیت کارگزاران سیاسی
		تصمیمات نادرست قومیتی
پیامدها	شهروند جهانی	تمدن سازی
		ترویج حقوق شهروندی
		جهانی شدن
	امنیت پایدار	آرامش
		امنیت و صلح پایدار

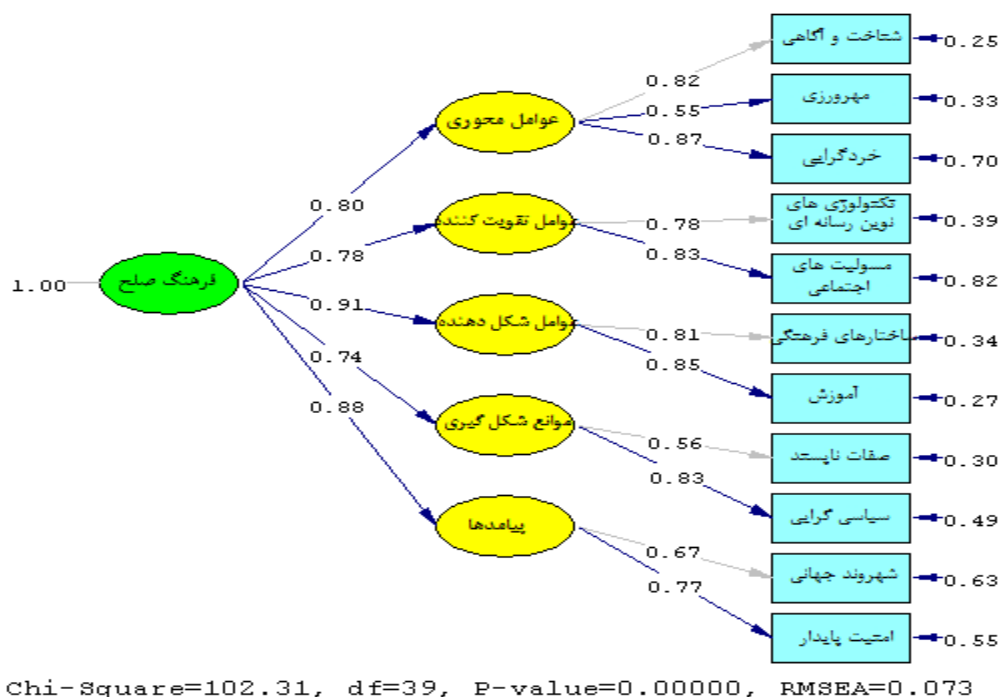
پس از اصلاح مدل و اعتبار بخشی توسط خبرگان، مدل نهایی تحقیق در نمودار (۱) نشان داده شده است.

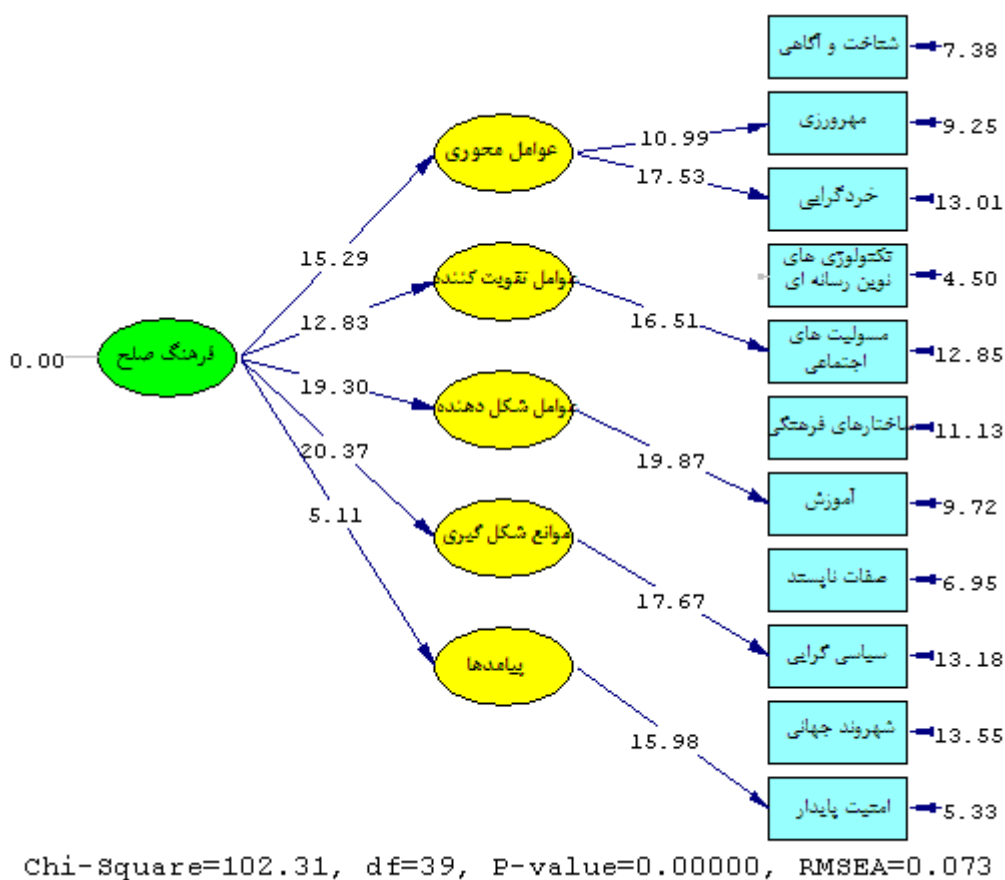
نمودار ۱- مدل نهایی کیفی فرهنگ صلح

از ۶ متغیر پنهان و ۱۱ متغیر آشکار تشکیل شده است. پیکان‌های کوچک واریانس باقیمانده (خطا) را نشان می‌دهد که به وسیله‌ی عامل تبیین می‌شود.

در شمایل زیربیزی‌ها، متغی‌های مکنون یا عامل‌ها، و مستطیل‌ها مواد پرسشنامه‌ی مدلی جهت چارچوب ساخت فرهنگ صلح در بین شهروندان جامعه ایران را نشان می‌دهد. همان‌طور که مشاهده می‌شود مدل مسیر

شکل ۲- الگوی ساخت فرهنگ صلح در بین شهروندان جامعه ایران در حالت تخمین استاندارد

شکل ۳- الگوی ساخت فرهنگ صلح در بین شهروندان جامعه ایران در حالت معنی‌داری پارامتر

۵۴ درصد (۰/۷۴ را به توان ۲ می‌رسانیم) از واریانس عامل «فرهنگ صلح» را تبیین می‌نماید. متغیر «پیامدها» دارای بار عاملی (۰/۸۸) می‌باشد. به عبارت دیگر متغیر «پیامدها» تقریباً ۷۷ درصد (۰/۸۸ را به توان ۲ می‌رسانیم) از واریانس عامل «فرهنگ صلح» را تبیین می‌نماید.

خروجی بعدی یعنی شکل (۳)، مدل در حالت معناداری ضرایب و پارامترهای بدست آمده مدل اندازه‌گیری بارهای عاملی هر یک از سوالات تحقیق را نشان می‌دهد که تمامی ضرایب بدست آمده معنادار شده‌اند. زیرا مقدار آزمون معناداری بزرگتر از ۱/۹۶ یا کوچکتر از ۱-۱/۹۶- نشان دهنده معناداری بودن روابط است. دو خروجی نرم‌افزار لیزرل (مدل در حالت تخمین استاندارد و مدل در حالت ضرایب معناداری) نشان داده شده است.

همانگونه که در جدول (۵) ملاحظه می‌گردد، پایایی مرکب بیشتر از ۰/۷ و واریانس هرسازه بزرگتر از ۰/۵ می‌باشد بنابراین همبستگی یک سازه با شاخص‌ها فراهم می‌باشد و ابزار اندازه‌گیری مناسب و منعکس کننده متغیر پنهان می‌باشد.

بارهای عاملی مدل در حالت تخمین استاندارد میزان تاثیر هر کدام از متغیرها و یا گویه‌ها را در توضیح و تبیین واریانس نمرات متغیر یا عامل اصلی نشان می‌دهد. به عبارت دیگر بار عاملی نشان دهنده میزان همبستگی هر متغیر مشاهده‌گر (سوال پرسشنامه) با متغیر مکنون (عامل‌ها) می‌باشد. با توجه به شکل (۲) می‌توان بارهای عاملی هر یک از متغیرهای تحقیق را مشاهده نمود.

متغیر «عوامل محوری» دارای بار عاملی (۰/۸) می‌باشد. به عبارت دیگر متغیر «عوامل محوری» تقریباً ۶۴ درصد (۰/۸ را به توان ۲ می‌رسانیم) از واریانس عامل «فرهنگ صلح» را تبیین می‌نماید.

متغیر «عوامل تقویت کننده» دارای بار عاملی (۰/۷۸) می‌باشد. به عبارت دیگر متغیر «عوامل تقویت کننده» تقریباً ۶۰ درصد (۰/۷۸ را به توان ۲ می‌رسانیم) از واریانس عامل «فرهنگ صلح» را تبیین می‌نماید.

متغیر «عوامل شکل دهنده» دارای بار عاملی (۰/۹۱) می‌باشد. به عبارت دیگر متغیر «عوامل شکل دهنده» تقریباً ۸۲ درصد (۰/۹۱ را به توان ۲ می‌رسانیم) از واریانس عامل «فرهنگ صلح» را تبیین می‌نماید.

متغیر «موانع شکل‌گیری» دارای بار عاملی (۰/۷۴) می‌باشد. به عبارت دیگر متغیر «موانع شکل‌گیری» تقریباً

جدول - روایی همگرایی و پایایی مولفه‌ها

CR	AEV	اولویت	ضریب تعیین	بار عاملی	مولفه	بعد
۰.۹۲	۰.۸۰	اول	۰.۷۵	۰.۸۷	خردگرایی	عوامل محوری
		دوم	۰.۶۷	۰.۸۲	شناخت و آگاهی	
		سوم	۰.۳	۰.۵۵	مهرورزی	
۰.۸۳	۰.۷۲	اول	۰.۶۸	۰.۸۳	مسولیت اجتماعی	عوامل تقویت کننده
		دوم	۰.۶۱	۰.۷۸	تکنولوژی‌های نوین رسانه‌ای	
۰.۹۱	۰.۸۸	اول	۰.۷۲	۰.۸۵	آموزش	عوامل شکل‌دهنده
		دوم	۰.۶۵	۰.۸۱	ساختار فرهنگی	

۰.۸۲	۰.۷۶	اول دوم	۰.۶۸ ۰.۳۱	۰.۸۳ ۰.۵۶	سیاسی گرایی صفات ناپسند	موانع شکل گیری
۰.۹۳	۰.۸۵	اول دوم	۰.۵۹ ۰.۴۴	۰.۷۷ ۰.۶۷	امنیت پایدار شهروند جهانی	پیامدها

جدول ۶- روایی همگرایی و پایایی ابعاد

CR	AEV	اولویت	ضریب تعیین	بار عاملی	بعد	مفهوم
۰/۸۸۶	۰/۷۹۲	اول	۰.۸۲	۰.۹۱	عوامل شکل دهنده	فرهنگ صلح
		دوم	۰.۷۷	۰.۸۸	پیامدها	
		سوم	۰.۶۴	۰.۸	عوامل محوری	
		چهارم	۰.۶۰	۰.۷۸	عوامل تقویت کننده	
		پنجم	۰.۵۴	۰.۷۴	موانع شکل گیری	

در مدل اندازه گیری از شاخص های متفاوتی برای حصول اطمینان از نیکویی برازش مدل استفاده می شود. در جدول (۷) شاخص های محاسبه شده و مقدار استاندارد آورده شده است. مقایسه آن دو نشان می دهد که همخوانی بین داده های تجربی با مدل مفهومی و نظری وجود دارد.

جدول ۷- برازش مدل

شاخص های فرعی					شاخص اصلی		*
CFI	NFI	AGAI	GFI	PNFI	RMSEA	X ² /DF	نام شاخص
بیشتر ۰/۹	بیشتر ۰/۹	بیشتر ۰/۸	بیشتر ۰/۸	بیشتر از ۰/۵	کمتر از ۰/۰۸	کمتر از ۵	مقدار استاندارد
۰/۹۳	۰/۹۲	۰/۸۱	۰/۸۷	۰/۶۵	۰/۰۷۳	۲/۶۲۳	مقدار مدل

جدول ۸- بررسی وضع موجود بُعد عوامل محوری (مقایسه مقدار متوسط ۳)

فاصله اطمینان ۹۵٪	درصد معنی داری	اندازه t	انحراف استاندارد از میانگین	میانگین	شناسخت و آگاهی	
					حد بالا	حد پایین
۰/۵۵۱	۰/۷۴۷	۱۱/۰۴۳	۰/۹۸۱	۳.۶۴	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰
۰/۳۹۳	۰/۵۶۳	۱۱/۰۴۹	۰/۸۵۳	۳.۴۷	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰
۰/۶۳۲	۰/۷۹۶	۱۷/۲۰۳	۰/۸۱۸	۳.۷۱	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰
۰/۵۶۲	۰/۷۳۲	۱۴/۹۹۶	۰/۸۵۱	۳.۶۴	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰
۰/۶۳۹	۰/۷۹۱	۱۸/۴۷۷	۰/۷۶۲	۳.۷۱	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰

						اجتماعی
۰/۲۸۸	۰/۴۹۱	۰/۰۰۰	۷/۵۴۴	۱/۰۱	۳.۳۸	ساختار فرهنگی
۰/۴۹۱	۰/۶۶۵	۰/۰۰۰	۱۳/۰۷۱	۰/۸۷۱	۳.۵۷	آموزش
۰/۳۸۹	۰/۵۷۶	۰/۰۰۰	۱۰/۱۵۶	۰/۰۴۷	۳.۴۸	صفات ناپسند
۰/۶۲۵	۰/۷۸۴	۰/۰۰۰	۱۷/۴۵۸	۰/۰۴	۳.۷	سیاسی‌گرایی
۰/۶۳۴	۰/۷۶۷	۰/۰۰۰	۲۰/۷۱۴	۰/۰۳۳	3.7	شهروند جهانی
۰/۶۳۷	۰/۸۳۲	۰/۰۰۰	۱۴/۸۰۴	۰/۰۴۹	3.73	امنیت پایدار

شناسایی مؤلفه‌های فرهنگ صلح و میزان اهمیت این مؤلفه‌ها پرداخته شده است، داده‌ها به دقت مورد بررسی قرار گرفته و مقوله‌های اصلی و فرعی مربوط به آنها مشخص شدند با بررسی اسناد موجود در حوزه فرهنگ صلح و مصاحبه با صاحب نظران این حوزه این تاثیرگذاری را می‌توان در ابعاد ۵ گانه (عوامل محوری (فرهنگ صلح)، عوامل تقویت کننده، عوامل شکل دهنده، موانع شکل‌گیری و پیامدها) که جمعا ۱۱ مؤلفه هستند.

در بعد عوامل محوری (فرهنگ صلح) ۳ مؤلفه شناسایی شده است: شناخت و آگاهی، مهرورزی و خردگرایی. در بعد عوامل تقویت کننده ۲ مؤلفه شناسایی شده است: تکنولوژی‌های نوین رسانه‌ای و مسولیت‌های اجتماعی. در بعد عوامل شکل دهنده ۲ مؤلفه شناسایی شده است: ساختارهای فرهنگی و آموزش. در بعد موانع شکل‌گیری ۲ مؤلفه شناسایی شده است: صفات ناپسند و سیاسی‌گرایی. در بعد پیامدها ۲ مؤلفه شناسایی شده است: شهروند جهانی و امنیت پایدار.

جهت سنجش وضعیت موجود مؤلفه‌ها از آزمون t استفاده شده است که خروجی نرم‌افزار SPSS در یافته‌های مربوطه منعکس شده است. به طور کلی جهت مقایسه میانگین نمره پاسخ دهندگان در هر متغیر با حد متوسط پرسشنامه می‌توان از آزمون آماری t یا Z استفاده کرد. در صورتی که تفاوت بین میانگین محاسبه شده و حد متوسط پرسشنامه مثبت بوده و آزمون Z حداقل در سطح اطمینان ۹۵ درصد ($\alpha = 0.05$) معنی‌دار باشد،

با توجه به جدول (۸)، میانگین نمره‌های بدست آمده برای ابعاد متغیر عوامل محوری بیشتر از حد متوسط می‌باشد و می‌توان گفت که پاسخ دهندگان معتقدند میزان تاثیر ابعاد متغیر عوامل محوری بر فرهنگ صلح بیشتر از حد متوسط است. میانگین نمره‌های بدست آمده برای مؤلفه‌های متغیر عوامل تقویت کننده بیشتر از حد متوسط می‌باشد و می‌توان گفت که پاسخ دهندگان معتقدند میزان تاثیر ابعاد متغیر عوامل تقویت کننده بر فرهنگ صلح بیشتر از حد متوسط است. میانگین نمره‌های بدست آمده برای مؤلفه‌های متغیر موانع شکل دهنده بیشتر از حد متوسط می‌باشد و می‌توان گفت که پاسخ دهندگان معتقدند میزان تاثیر مؤلفه‌های متغیر موانع شکل دهنده بر فرهنگ صلح بیشتر از حد متوسط است. میانگین نمره‌های بدست آمده برای مؤلفه‌های متغیر موانع شکل‌گیری بیشتر از حد متوسط می‌باشد و می‌توان گفت که پاسخ دهندگان معتقدند میزان تاثیر مؤلفه‌های متغیر موانع شکل‌گیری بر فرهنگ صلح بیشتر از حد متوسط است. میانگین نمره‌های بدست آمده برای مؤلفه‌های متغیر پیامدها بیشتر از حد متوسط می‌باشد و می‌توان گفت که پاسخ دهندگان معتقدند میزان تاثیر مؤلفه‌های پیامدها بر فرهنگ صلح بیشتر از حد متوسط است.

نتیجه‌گیری

هدف تحقیق ارایه چارچوب ساخت فرهنگ صلح در بین شهروندان جامعه ایران در استان البرز است. پس از توضیح برخی از مبانی نظری و مزایای فرهنگ صلح، به

قابل احصاء و ارائه می‌باشد. یافته‌های تحقیق زهرا هدایتی نیز با عنوان بررسی عملکرد سازمان بین‌المللی یونسکو در پیشبرد فرهنگ صلح نشان داده است که با پایان جنگ سرد در اواخر قرن گذشته، موجی از خوش‌بینی در زمینه ظهور هزاره جدید صلح، ایجاد شد. با این وجود، این خوش‌بینی و امیدواری به واسطه نزاع‌ها و درگیری‌های بین منطقه‌ای، بین نژادی، بین فرهنگی و بین مذهبی رنگ باخت. علاوه بر این، جهانی شدن نیز در بی ثبات کردن و غیرقابل پیش‌بینی کردن امور بین‌المللی و حاکمیت اقتصادی تاثیر گسترده‌ای برجای گذاشت. جابجایی‌های فراملیتی کارگران و پناهندگان باعث افزایش تنش بین جوامع محلی و مهاجرین شد. از طرف دیگر، کاهش مداوم منابع طبیعی و تخریب زیست محیطی بر دردهای جوامع درگیر در نزاع و آشوب، افزود. بر این اساس، آموزش صلح و حقوق بشر و تفاهم بین‌المللی، به عنوان یکی از مهم‌ترین اهداف آموزشی یونسکو در راستای تحقق توسعه پایدار و فراگیر مطرح شد. لذا می‌توان نتیجه گرفت که یافته‌های این تحقیقات با یافته‌های تحقیق حاضر همخوانی دارد.

در رابطه با بهبود وضعیت مقوله عوامل محوری (فرهنگ صلح) پیشنهاد به نهادهای فرهنگی استان البرز نسبت به برگزاری سمینار و رویدادهای فرهنگی اجتماعی در قالب رشد سطح شناخت و آگاهی در سه سطح شهروندان، دست اندرکاران و مسئولین شهری در زمینه آشنایی بیشتر با مفاهیم زیرساخت فرهنگ صلح می‌شود. همچنین پیشنهاد می‌گردد برنامه‌های ویژه‌ای براساس گفتگو بین شهروندان، مسئولان و قومیت‌های مختلف صورت گیرد. در رابطه با بهبود وضعیت مقوله عوامل تقویت کننده ارتباط با جوامع دینی (حوزه‌های علمیه- نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری- دفتر هماهنگی امور مساجد و...) در جهت پرداختن به موضوع فرهنگ صلح از نگاه دین مبین اسلام پیشنهاد می‌شود. همچنین

در این صورت می‌توان نتیجه گرفت که وضعیت موجود شاخص‌های مورد بحث مثبت است و یا به عبارتی اندازه وضع موجود موضوع مورد بررسی در حد مطلوبی است. اما چنانچه میانگین محاسبه شده کمتر از حد متوسط باشد حاکی از منفی بودن وضعیت است و یا به عبارتی پاسخ دهندگان میزان وضعیت موجود شاخص‌های مورد بحث کم می‌دانند.

با توجه داده‌های تحقیق، میانگین نمره‌های بدست آمده برای ابعاد متغیر عوامل محوری بیشتر از حد متوسط می‌باشد و می‌توان گفت که پاسخ دهندگان معتقدند میزان تاثیر ابعاد متغیر عوامل محوری بر فرهنگ صلح بیشتر از حد متوسط است. میانگین نمره‌های بدست آمده برای ابعاد متغیر عوامل تقویت کننده بیشتر از حد متوسط می‌باشد و می‌توان گفت که پاسخ دهندگان معتقدند میزان تاثیر ابعاد متغیر عوامل تقویت کننده بر فرهنگ صلح بیشتر از حد متوسط است. میانگین نمره‌های بدست آمده برای ابعاد متغیر موانع شکل دهنده بیشتر از حد متوسط می‌باشد و می‌توان گفت که پاسخ دهندگان معتقدند میزان تاثیر ابعاد متغیر موانع شکل دهنده بر فرهنگ صلح بیشتر از حد متوسط است. میانگین نمره‌های بدست آمده برای ابعاد متغیر موانع شکل‌گیری بیشتر از حد متوسط می‌باشد و می‌توان گفت که پاسخ دهندگان معتقدند میزان تاثیر ابعاد متغیر موانع شکل‌گیری بر فرهنگ صلح بیشتر از حد متوسط است. میانگین نمره‌های بدست آمده برای ابعاد متغیر پیامدها بیشتر از حد متوسط می‌باشد و می‌توان گفت که پاسخ دهندگان معتقدند میزان تاثیر ابعاد پیامدها بر فرهنگ صلح بیشتر از حد متوسط است.

در مقایسه با تحقیقات انجام شده، یافته‌های تحقیق مریم یارمحمدی با عنوان «روش‌های ایجاد صلح فرهنگی در نهج البلاغه» نشان داده است که مهم‌ترین مبانی صلح فرهنگی شامل اصل عقلانیت اصل مشارکت همیاری و اصل کرامت انسانی از نهج البلاغه

به دفتر امور اجتماعی استانداری البرز و فرمانداری شهرستان کرج پیشنهاد می‌گردد نسبت به ایجاد زیرساخت تشکیل سمن‌های تخصصی در حوزه‌ی فرهنگ صلح و برگزاری کارگاه‌های آموزشی جهت رشد آگاهی اعضای سازمان‌های مردم نهاد درباره‌ی موضوع فرهنگ صلح فعالیت‌هایی صورت دهند. در رابطه با بهبود وضعیت مقوله عوامل شکل دهنده رایزنی و ترغیب سازمان‌های فرهنگی به اختصاص بخشی از بودجه‌های فرهنگی در راستای ترویج فرهنگ صلح توصیه می‌شود. همچنین پیشنهاد می‌گردد، دست‌اندرکاران سازمان‌های فرهنگی استان البرز به مد نظر داشتن و ترویج هم‌افزایی تشویق شوند، زیرا فرهنگ همزیستی، تفاهم، گفت و گو، اتحاد و تقارب فرهنگ‌ها، هر کدام بُعدی از گوهر هزار گوشه تعامل فرهنگ‌ها را نمایش می‌دهند. هم‌افزایی فرهنگی نیز می‌تواند وجهی دیگر از تعامل سازنده میان فرهنگ‌ها را ارائه دهد. هم‌افزایی فرهنگ‌ها در فضای تنوع فرهنگی و همکاری و تعامل سازنده میان فرهنگ‌ها به همکاری ملت‌ها برای دستیابی به صلح پایدار در جهان منجر می‌شود. در رابطه با بهبود وضعیت مقوله موانع شکل‌گیری ترویج نگاه عمیق و بنیادی دین مبین اسلام به اصول زیر مجموعه‌ی فرهنگ صلح در برابر صفات ناپسند مانع تحقق فرهنگ صلح پیشنهاد می‌شود. همچنین بررسی و تحلیل و آرایه راه‌حل‌هایی در زمینه‌ی برون رفت از سیاسی‌گرایی، نگاه حزبی، قومیتی و... در راستای تحقق فرهنگ صلح در منطقه شهری ضروری می‌نماید. برگزاری رویدادهایی به منظور مواجهه مثبت و پیشگیرانه از عوامل سلب صلح در جامعه شهری (تخریب محیط زیست، عدم رعایت حقوق شهروندی، وندالیسم، مهارت ناکافی در گفتگو و...) نیز تقویت‌کننده نیل به این هدف است. در رابطه با بهبود وضعیت مقوله پیامدها پژوهش، طراحی و اجرای طرح‌هایی در زمینه‌ی بررسی تجارب موفق جهانی در زمینه‌ی شهر و صلح و ارتباط با نمونه‌های

موفق جهانی (به عنوان نمونه شهرهای هیروشیما و ناکازاکی) در جهت تحقق مصادیق فرهنگ صلح در شهر پیشنهاد می‌شود. همچنین برگزاری ویژه برنامه‌های فرهنگی، هنری، اجتماعی بین‌المللی با موضوع فرهنگ صلح و ترغیب دست‌اندرکاران سازمان‌های فرهنگی استان البرز به حفظ محیط زیست، تامین رفاه اجتماعی، دموکراسی‌سازی و تامین حقوق و آزادی‌های بنیادین در حقوق بین‌الملل جدید، پیشنهاد می‌گردد، زیرا در فرایند جدید تامین صلح، از حاکمیت و استقلال مطلق دولت‌ها کاسته شده است و جامعه بین‌المللی در مواردی می‌تواند به منظور حفظ صلح و امنیت بین‌المللی حتی در امور داخلی دولت برخوردار از استقلال و حاکمیت، مداخله کند.

منابع

بریسک، آلیسون (۱۳۹۰). حقوق بشر و ناامنی، در: بررسی تطبیقی امنیت ملی و حقوق بشر در جوامع مختلف، ویراستاران: آلیسون بریسک و گیرشون شافیر، ترجمه عسگر قهرمان‌پور بناب، تهران: انتشارات پژوهشکده مطالعات راهبردی.

جعفری، محمدتقی، فرهنگ پیرو فرهنگ پیشرو، مؤسسه تدوین و نشر آثار علامه جعفری (۱۳۷۹).

واحد دانشگاهیان مجمع جهانی صلح اسلامی (۱۳۹۰). چهل گفتار برای صلح عادلانه، تهران: انتشارات مجمع جهانی صلح اسلامی جلالی، محمود و امیر مقامی (۱۳۸۹). روند جهانی شدن حقوق کیفری و تأثیر آن بر حقوق ایران، فصلنامه حقوق (مجله دانشکده حقوق و علوم سیاسی دانشگاه تهران، شماره ۷ خاتمی، سیدمحمد (۱۳۸۲). همایش بین‌المللی ائتلاف جوانان صلیب سرخ و هلال احمر برای صلح و دوستی، نشر اداره کل روابط عمومی جمعیت هلال احمر.

رضوی‌فرد، بهزاد (۱۳۹۰). حقوق بین‌الملل کیفری و زمینه‌های شکل‌گیری یک سیاست جنایی بین‌المللی،

توسعه‌ی فرهنگ صلح، اولین کنفرانس بین‌المللی پژوهش‌های نوین در حوزه علوم تربیتی و روانشناسی و مطالعات اجتماعی ایران، قم،
<https://civilica.com/doc/498914>
ضیایی بیگدلی، محمدرضا (۱۳۸۰). حقوق جنگ، انتشارات دانشگاه علامه طباطبایی.

کدخدایی، عباسعلی (۱۳۸۹). صلح بین‌المللی و امنیت: چالش‌ها و تهدیدها، فصلنامه صلح عادلانه (مجمع جهانی صلح اسلامی)، سال اول، شماره ۴ و ۵

کریمی، فرشاد و مرادی، مریم (۱۳۹۵). بررسی نقش سازمان‌های بین‌المللی در حفظ صلح و امنیت جهانی،
<https://civilica.com/doc/570872>
کوشا، جعفر و پیمان نمایان (۱۳۸۷). جایگاه اعمال تروریستی در پرتو حقوق بین‌الملل کیفری، فصلنامه حقوق (مجله دانشکده حقوق و علوم سیاسی دانشگاه تهران)، شماره ۳.

هدایتی، شهرام و همتی، زهره و دژآگاه شالکوهی، الناز (۱۳۹۵). مبانی صلح پایدار در اندیشه‌ی ایرانی؛ با تاکید بر آموزه‌های مشترک فرهنگ ایران باستان - ایران اسلامی، اولین کنفرانس بین‌المللی مدیریت، حسابداری، علوم تربیتی و اقتصاد مقاومتی؛ اقدام و عمل، ساری.
<https://civilica.com/doc/59828>

یادداشت‌ها

فصلنامه آموزه‌های حقوق کیفری (دانشگاه علوم اسلامی رضوی، دوره جدید، شماره ۱
ساعد، نادر «ج» (۱۳۸۹). گفتمان صلح عادلانه: مبنا و معنا، در: حق بر صلح عادلانه، به اهتمام نادر ساعد، تهران: انتشارات مجمع جهانی صلح اسلامی، چاپ اول
ستوده آرانی، محمد و دانشیار، علیرضا (۱۳۸۸). آسیب‌شناسی روابط بین‌الملل از دیدگاه امام خمینی (ره)، فصلنامه مطالعات انقلاب اسلامی، شماره ۱۹، زمستان.

سیدباقری، کاظم (۱۳۹۲). الگوی تغییر و تحول سیاسی - اجتماعی از منظر قرآن کریم با نگرش تطبیقی بر انقلاب اسلامی ایران، فصلنامه پژوهش‌های سیاست اسلامی، شماره سوم، پاییز.

شریفی طرازکوهی، حسین (۱۳۸۹). ائتلاف برای صلح؛ زمینه حاکمیت حقوق بین‌الملل، فصلنامه پژوهش حقوق و سیاست، سال دوازدهم، شماره ۳۱
شریفیان، ستاره (۱۴۰۰). نقش صلح و امنیت بین‌الملل در تحقق تنوع فرهنگی، فصلنامه راهبرد سیاسی، شماره ۳.

شعبانی، محمد و طاهری، عبدالمحمد و عیسایی خوش، کوروش (۱۳۹۵). آموزش صلح: راهی به سوی

¹Yamoussoukro

²The Culture Of Peace